

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

Zawartość opracowania:

1. Wstęp.
2. Podstawa prawna opracowania Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami.
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce:
 - 3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku;
 - 3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.);
 - 3.3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001r. Nr 142, poz.1591z późn. zm.);
 - 3.4. Inne akty prawne.
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego:
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - 4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 (dokument wdrożeniowy: Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004–2013”).
5. Relacje Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu:
 - 5.1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego;
 - 5.2. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku;
 - 5.3 Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020 oraz Projekt Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego na lata 2008 – 2011;
 - 5.4. Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Hajnowskiego 2007 - 2013

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

6. Relacje Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta:

6.1. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Hajnówka

6.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Hajnówka

7. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta Hajnówka:

7.1. Ogólne informacje na temat dziedzictwa kulturowego;

7.2. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony;

7.3. Zabytki w miejskiej ewidencji zabytków;

7.4. Zabytki archeologiczne.

8. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta Hajnówka.

9. Założenia programowe i zadania Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka:

9.1. Założenia programowe Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami;

9.2. Zadania i kierunki działań Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami:

9.2.1. Działania w zakresie odnowy zabytków;

9.2.2. Określenie zasad udostępniania zabytków w celach turystycznych;

9.2.3. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

10. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.

11. Źródła finansowania opieki nad zabytkami.

12. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Miejski Program Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka” (dalej *Program...*) jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych miasta. Celem *Programu...* jest analiza zasobów kulturowych miasta Hajnówka oraz określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA MIEJSKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

Podstawą prawną obowiązku wykonania *Programu...* jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.* (Dz. U. Nr 162, poz.1568 z późniejszymi zmianami):

Art. 87. 1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

-
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
 4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
 5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.
 6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Dla niniejszego *Programu...* zasadne jest przywołanie poniższych artykułów tej ustawy:

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka,

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

-
- złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
 6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
 7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
 8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
 9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
 10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
 11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
 12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

-
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
 14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
 15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 6.1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

-
- d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodziela oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Art. 16.1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

1. prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
2. zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
3. umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
4. składowania lub magazynowania odpadów.

2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami).

Art. 18.1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1. uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

1. zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
2. innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
3. parków kulturowych.

1.a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę :

1. zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
2. innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencja zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

3.3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.

W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy:

Art. 7.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9. kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.4. Inne akty prawne

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),

- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 z późn. zm.),

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),

- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.),

- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.),

- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2001 Nr 13, poz. 123 z późn. zm.),

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie powinny zostać określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Założenia do Programu krajowego określiły cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również za zadanie uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
4. zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów – pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Założenia do Programu krajowego określiły priorytety:

A/ w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

2. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
3. Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
4. Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
5. Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
6. Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
7. Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
8. Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

B/ w zakresie działań o charakterze systemowym:

1. Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).
2. Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

C/ w zakresie systemu finansowania:

1. Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

D/ w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

1. Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.

2. Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.

3. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

E/ w zakresie kształcenia i edukacji:

1. Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

2. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.

3. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

F/ w zakresie współpracy międzynarodowej:

1. Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

2. Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Do czasu zakończenia prac nad Miejskim Programem Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka nie ukończono prac nad programem krajowym, stąd możliwe było uwzględnienie w niniejszym programie jedynie wyżej omówionych tez do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami¹.

4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 (dokument wdrożeniowy: Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004–2013)”.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013 jest elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. W 2005 roku MKiDN przygotowało uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020. Narodowy Program Kultury określa politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 r. Celem strategicznym programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Zawiera ona również ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego

Przyjęte zostały następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe. Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie

¹ Tezy dostępne na stronach Narodowego Instytutu Dziedzictwa <http://www.nid.home.pl/pliki/tezy.pdf>

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego". Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju (Ustawa z dnia 20.04.2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju, Dz.U. z 2004 r. nr 116, poz. 1206) oraz z założeniami do Krajowego Programu Ochrony Zabytków. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury "Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego" jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego" miał określony plan działania na lata 2004-2006.

Wytyczone zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- a. przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- b. podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- c. poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- d. ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.
- e. intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W dniu 6 września 2005 r. przyjęty został przez Radę Ministrów "Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego", który jest uzupełnieniem powyżej omówionych dokumentów rządowych.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

5. RELACJE MIEJSKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU²

5.1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego.

Miejski Program Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka zgodny jest z wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego (uchwalonym przez Sejmik Województwa Podlaskiego uchwałą nr IX/80/03 z dnia 27 czerwca 2003 r.) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego dotyczą:

- zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń poprzez ochronę i rewaloryzację istniejących zasobów, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony tożsamości kulturowej regionu przed zagrożeniem jej wytracenia w konfrontacji z europejskim uniwersalnym modelem życia w sferze kultury materialnej i jej unikalnej specyfiki etnicznej i religijnej;
- uwzględnienia potrzeb współczesnego społeczeństwa w procesie ochrony i kształtowania zasobów dziedzictwa kulturowego,
- harmonijnego współistnienia zasobów dziedzictwa kulturowego z zasobami środowiska przyrodniczego – jako filarów rozwoju turystyki krajowej i międzynarodowej,

² Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami nie został dotychczas opracowany.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

- tworzenia warunków kompleksowej ochrony obszarów o walorach zabytkowych i kulturowych, takich jak: strefy ochrony konserwatorskiej, parki kulturowe, rezerваты kulturowe i obszary krajobrazu historyczno – kulturowo – przyrodniczego,
- priorytetu ochrony walorów dziedzictwa kulturowego o randze międzynarodowej i krajowej,
- wykorzystania unikalnych zasobów dziedzictwa kulturowego do krajowej i międzynarodowej promocji województwa

5.2. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku

Założenia Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka odwołują się do treści przyjętych w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku (uchwalonej przez Sejmik Województwa Podlaskiego uchwałą nr XXXV/438/06 z dnia 30 stycznia 2006 r.).

Priorytet II. Infrastruktura społeczna, w działaniu 2 (Rozwój kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego) zakłada:

- 1) Podwyższenie standardów bazy materialnej instytucji kultury oraz jej modernizacja i rozbudowa stosowna do potrzeb, tworzenie ośrodków i centrów kultury, multikin oraz instytucji służących rozwojowi kultur mniejszości narodowych,
- 2) Wspieranie realizacji Europejskiego Centrum Muzyki i Sztuki – Opery Podlaskiej w Białymstoku,
- 3) Tworzenie innych nowych instytucji kultury, szczególnie w siedzibach powiatów, z wykorzystaniem w pierwszej kolejności obiektów zabytkowych przydatnych do tej funkcji.
- 4) Wspieranie imprez kulturalnych o zasięgu krajowym i regionalnym oraz dbałość o powstanie nowych (w miarę potrzeb o zasięgu rozszerzonym poza granice kraju),
- 5) Inspirowanie i wspieranie rozwoju kultury ludowej i amatorskiej, w tym folkloru i rękodzieła ludowego, twórczości profesjonalnej oraz amatorskiego ruchu artystycznego, z uwzględnieniem specyficznego w województwie podlaskim

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

zróżnicowania etnicznego, narodowościowego i religijnego, a także ich promocji w kraju i za granicą,

6) Wspieranie rozwoju czytelnictwa m.in. poprzez rozszerzenie oferty usług opartych na nowych technologiach informacyjnych oraz ochrona książki,

7) Prowadzenie wielostronnej edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem edukacji regionalnej,

8) Ochrona i utrzymanie dobrego stanu technicznego i historycznych form obiektów zabytkowych, a w szczególności wykorzystanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji, zwłaszcza na potrzeby turystyki i działalności kulturalnej,

9) Zachowanie tożsamości krajobrazu kulturowego i utrzymanie ciągłości rozwoju przestrzennego historycznych zespołów osadniczych,

10) Identyfikacja i promocja produktów tradycyjnych województwa podlaskiego, z wykorzystaniem Listy Produktów Tradycyjnych,

11) Wspieranie społeczności lokalnych w zachowaniu tradycyjnej, wiejskiej zabudowy, zwłaszcza na terenach o dużym potencjale turystycznym,

12) Dbalność o tradycje narodowe i kulturowe.

Dodatkowo, w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego podkreślono fakt posiadania przez województwo znacznego dziedzictwa historyczno–kulturowego, co nakłada na wiele podmiotów, w tym zwłaszcza na samorząd, obowiązek jego ochrony. Odbywa się to m.in. poprzez ewidencjonowanie i badanie zabytków, zwiększenia dbałości o muzea oraz współdziałanie administracji samorządowej z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych i historycznych w zakresie ich restauracji, konserwacji i zagospodarowania.

5.3 Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2010 oraz Projekt Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego na lata 2008 – 2011

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2010, uchwalony w 2008 r. opiera się na założeniach projektowych Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego na lata 2008 – 2011. Celem strategicznym programu wojewódzkiego jest ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego. Podstawą tak sformułowanego celu jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury, a także za poważny potencjał naszego regionu, służący wzrostowi konkurencyjności wobec innych regionów w zakresie atrakcyjności turystyki, inwestycji oraz powstawaniu nowych miejsc pracy w sektorze turystyczno-usługowym. Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym województwa podlaskiego sprzyja również integracji jego mieszkańców i poczucia więzi oraz dumy z tzw. „małej ojczyzny”. Należyta troska i szacunek dla dziedzictwa kultury tworzonego w przeszłości przez wiele narodów i grup etnicznych, zdaniem autorów programu umacnia pozytywny wizerunek naszego regionu jako przyjaznego i otwartego. W celu realizacji tak zakrojonego programu zaplanowano podjęcie następujących działań:

- 1.1. prowadzenie projektów badawczych związanych z dziedzictwem kulturowym w celu jego rozpoznania i udokumentowania,
- 1.2. prowadzenie inwentaryzacji i ewidencji wszystkich kategorii zabytków,
- 1.3. upowszechnianie wyników badań, wykorzystanie ich w procesach zarządzania kulturą oraz w gospodarce, inwestycjach, turystyce,
- 1.4. rewaloryzacja zabytków, powiązana z ochroną zabytkowego krajobrazu kulturowego, dbałością o porządkowanie i kształtowanie detalu architektonicznego oraz „małej architektury”, zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (ochrona i rewaloryzacja zabytkowego budownictwa drewnianego – jako podstawowego wyznacznika tożsamości kulturowej regionu, zabytkowej architektury murowanej, zabytkowych parków, cmentarzy, zabytkowych zespołów obronnych i in.),
- 1.5. rewaloryzacja przestrzeni publicznych zabytkowych układów urbanistycznych,

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

1.6. systemowe zabezpieczanie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,

1.7. ochrona tożsamości kulturowej regionu, jego wielokulturowości, ze szczególnym uwzględnieniem działań w zakresie edukacji regionalnej,

1.8. prowadzenie wielokierunkowych działań promocyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o roli, znaczeniu i konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego,

1.9. tworzenie szlaków turystyczno-kulturowych obejmujących najciekawsze miejsca i obiekty zabytkowe w województwie.

5.4. Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Hajnowskiego 2007 - 2013

Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Hajnowskiego na lata 2007 – 2013 przyjęty został przez Uchwałą Nr XXXV/240/06 Rady Powiatu Hajnowskiego z dnia 26 października 2006 r. z późn. zmianami.

Przywołany dokument, w podrozdziale 2.6.4.1. „Stan obiektów dziedzictwa kulturowego w powiecie hajnowskim” jedynie wymienia zabytki znajdujące się na terenie poszczególnych gmin. Z obszaru miasta Hajnówka wymienione zostały: „dawna łaźnia Państwowych Zakładów Drzewnych (obecnie KS „Puszcza”), Dom Leśnika (obecnie własność prywatna), dawne biuro Państwowych Zakładów Leśnych (obecnie „Furnel”), osiedle Kolejki Leśne, układy urbanistyczne niektórych ulic, historyczny charakter ulic: Wierobieja, Kosidłów, Jagiełły, budynek Szkoły Podstawowej Nr 5, kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, kościół p.w. Parafii Św.Św. Cyryla i Metodego, Sobór Świętej Trójcy, cerkiew p.w. Świętego Dymitra, cerkiew p.w. Narodzenia Jana Chrzciciela”.

6. RELACJE MIEJSKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY MIEJSKIEJ

6.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

Na terenie miasta Hajnówka obowiązuje sześć miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

1. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego, Obszar 1. „Hajnówka Północ” - Uchwała Nr XXXVIII/227/06 Rady Miasta Hajnówka z dnia 25 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 286 z dnia 5 grudnia 2006 r., poz.2821);
2. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego, Obszar 2. „Hajnówka Południe” - Uchwała Nr XXXVIII/228/06 Rady Miasta Hajnówka z dnia 25 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 287 z dnia 6 grudnia 2006r., poz.2822);
3. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego, Obszar 3. „Hajnówka Wschód” Uchwała Nr XXXVIII/229/06 Rady Miasta Hajnówka z dnia 25 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 288 z dnia 8 grudnia 2006r., poz.2823);
4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Hajnówka obejmującego obszar położony w Hajnówce przy ul. Żabia Górka, na działkach o nr geodezyjnych: 1012/25, 1012/17, 1012/27, 1012/26, 1012/9, uchwalony Uchwałą nr VIII/49/11 Rady Miasta Hajnówka z dnia 29 czerwca 2011r., obejmujący teren przeznaczony pod zabudowę przemysłowo-usługową, (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 196 z dnia 26 lipca 2011 r., poz.2376);
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Hajnówka obejmującego obszar położony w Hajnówce przy ul. Słowackiego, na działkach o nr geodezyjnych: 2680/24, 2680/25, uchwalony Uchwałą nr VIII/50/11 Rady Miasta Hajnówka z dnia 29 czerwca 2011r., obejmujący teren przeznaczony pod zabudowę usługową – schronisko dla bezdomnych zwierząt oraz innych usług związanych z opieką nad zwierzętami, (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 196 z dnia 26 lipca 2011r., poz.2377);

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

-
6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Hajnówka obejmującego obszar położony w Hajnówce przy ul. Warszawskiej, na działkach o nr geodezyjnych: 2676/13, 2678, 2676/4, 2676/10, uchwalony Uchwałą nr VIII/51/11 Rady Miasta Hajnówka z dnia 29 czerwca 2011 r., obejmujący teren przeznaczony pod zabudowę usługową – przebudowę i rozbudowę Aresztu Śledczego (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 196 z dnia 26 lipca 2011r., poz.2378).

W w/w dokumentach, w sytuacji, gdy na terenie objętym planem znajdują się obiekty zabytkowe, definiuje on zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Przedmiotem ochrony obiektu objętego ochroną prawną z mocy wpisu do rejestru zabytków województwa podlaskiego lub ujętego w miejskiej ewidencji zabytków jest: ukształtowanie bryły, opracowanie elewacji (forma i układ otworów, detal architektoniczny) oraz innych elementów decydujących o zachowaniu jego historycznego charakteru, w tym między innymi wykończenie ścian zewnętrznych oraz pokrycie dachu. Według wymogów planu, prace przy obiektach zabytkowych powinny respektować ich zabytkowy charakter – nie należy zmieniać ukształtowania bryły, wyglądu elewacji i detali architektonicznych. Do remontu elewacji i pokrycia dachów należy stosować tradycyjne materiały i technologie. Wszelkie prace przy obiektach zabytkowych, zwłaszcza zaś mające wpływ na ich wygląd zewnętrzny, mogą być prowadzone w uzgodnieniu z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W odniesieniu do stanowisk archeologicznych objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków archeologicznych województwa podlaskiego bądź ujętych w miejskiej ewidencji zabytków, w/w plan wprowadza zakaz prowadzenia jakiegokolwiek działalności inwestycyjnej nie związanej z ich rewaloryzacją. W przypadku natrafienia podczas prac ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, inwestor lub wykonawca prac

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

ziemnych jest zobowiązany do zawiadomienia Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o odkryciu.

6.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Hajnówka

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Hajnówka uchwalone zostało Uchwałą nr XXX/182/05 Rady Miasta Hajnówka z dnia 30 listopada 2005r., zmienione Uchwałą Nr VII/44/11 Rady Miasta Hajnówka z dnia 25 maja 2011r.

W/w dokument wymienia obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie miasta, grupując je w trzech kategoriach: obiekt objęty ochroną prawną poprzez ujęcie w rejestrze zabytków województwa podlaskiego, zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkiej i miejskiej ewidencji zabytków oraz stanowiska archeologiczne.

Studium określa zasady ochrony dziedzictwa kulturowego. Ustala też strefy ochrony konserwatorskiej, obejmującej układy przestrzenne części miasta Hajnówka, tj.:

- a) układ przestrzenny osiedla „Tartaczno” część 1 (tzw. Czworaków), ograniczony ulicami: Piłsudskiego, Kołłątaja, Żeromskiego i Reja;
- b) układ przestrzenny osiedla „Tartaczno” część 2 (tzw. Czworaków), ograniczony ulicami: Piłsudskiego, Białowieską i Armii Krajowej;
- c) układ przestrzenny części osiedla „Millenium” oraz części osiedla „Centrum”, ograniczony ulicami: Ks. I. Wierobieja, 3-go Maja, Boczna, Batorego, Piaski, Jagiełły, Kosidłów, część zabudowy ul. Ściegiennego i ul. Białowieskiej (rejon kościoła).

Wg zapisów zawartych w cytowanym dokumencie, w obrębie ustalonych w/w stref ochrony konserwatorskiej należy:

- a) zachować ukształtowany historycznie układ komunikacyjny i parcelacyjny, a w szczególności przebieg dróg w obecnych liniach rozgraniczających i zabudowy,
- b) nowe elementy układu przestrzennego należy dostosować do historycznej kompozycji i dyspozycji funkcjonalno – przestrzennej układu oraz jego poszczególnych elementów,

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

c) zachować zblizoną do historycznej skalę układu, dążyć do zachowania historycznych parametrów wysokościowych,

d) modernizację istniejących budynków kształtować w nawiązaniu do najlepszych przykładów historycznej zabudowy, uwzględniając jej gabaryty, formy architektoniczne, rozwiązania materiałowe i konstrukcyjne.

4) Na terenach cmentarzy należy:

a) wyłączyć cmentarze i mogiły historyczne spod wszelkiej działalności inwestycyjnej, nie związanej z ich rewaloryzacją,

b) prowadzić systematyczne prace porządkowe i pielęgnacyjne zieleni oraz prace remontowo-konserwatorskie zabytkowych nagrobków i krzyży oraz innych elementów małej architektury (ogrodzenia, bramy)

c) ustanowić zakaz lokalizowania w ich bezpośrednim sąsiedztwie działalności o uciążliwym charakterze oraz obiektów zasłaniających widok na cmentarz, czy też dysharmonizujących przestrzennie i kompozycyjnie z ich elementami.

5) Zasady gospodarowania na obszarze występowania stanowisk archeologicznych:

a) wszelka działalność inwestycyjna na terenie występowania stanowisk archeologicznych, ujętych w gminnej ewidencji zabytków, może być prowadzona wyłącznie po uprzednim przeprowadzeniu archeologicznych badań sondażowo-rozpoznawczych, na które należy uzyskać pozwolenie Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

b) wszelka działalność inwestycyjna w bezpośrednim sąsiedztwie (w odl. do 20 m) stanowisk archeologicznych, ujętych w gminnej ewidencji zabytków, może być prowadzona pod nadzorem archeologicznym, po uprzednim uzyskaniu pozwolenia Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA HAJNÓWKA

7.1. Ogólne informacje na temat historii i dziedzictwa kulturowego miasta

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

Dzisiejsza [Hajnówka](#) bierze swój początek od siedliska strażnika królewskiego osadzonego na uroczysku [Skarbosławka](#) ok. 1670 r. Strażnik ten prawdopodobnie Niemiec, nazywał się Haynym Heyne. Ogólnie uznaje się że nazwa Hajnówka pochodzi od jego nazwiska.

Straż Hajnowska wymieniona w opisie leśnictwa Białowieskiego z roku 1780 sąsiaduje z uroczyskiem Kozi Przeskok gdzie była osada strzelca. Na południu powstały wsie [Judzianka](#) i Leśna. Między [Kozim Przeskokiem](#) a Strażą Hajnowską powstała osada węglarza Orzechowskiego przybyłego z Mazur. Dała ona początek wsi, a w późniejszym czasie dzielnicy Hajnówki Mazury. Od zachodu był dwór Kraskowskiego do którego należały wsie Kraskowszczyzna, Dolna i Górna obecnie dzielnice miasta.

Po trzecim rozbiorze [Puszcza Białowieska](#) weszła w skład zaboru rosyjskiego a zachodnia jej część stała się granicą zaborów pruskiego i rosyjskiego. Granica przebiegała między innymi przez Hajnówkę, w okolicach obecnej ulicy Reja i Celnej, przy cmentarzu prawosławnym i żołnierzy Armii Radzieckiej.

W 1842 r. Puszcę podzielono na 541 oddziałów, a w 1856 r. utworzono Leśnictwo Hajnowskie, które zamieszkiwało 18 rodzin. Nad Skarbosławką (Leśną) w pobliżu mostu zbudowano siedzibę leśniczego i osadzono kilka rodzin chłopskich, którym przydzielono działki ziemi ornej. Wieś podlegała leśniczemu hajnowskiemu, była ogrodzona. Na drodze od strony Lipin (dziś ul. Lipowa) była zamknięta bramą. Zaprzestano oficjalnie używania nazwy Hajnowszczyzna.

W 1866 nastąpiło uwłaszczenie chłopów za wsi Hajnówka, każdy z nich otrzymał po 16 ha w tym łąki nad rzeką [Łutownią](#). Hajnówka należała do powiatu Prużana (Prużany) w związku z przekazaniem Puszczy Białowieskiej w roku 1888 na własność cara, w 1893 r. w Hajnówce wybudowano nową siedzibę leśniczego. Zbudowano też koszary dla oddziału wojskowego przy rozwidleniu drogi do wsi Dubiny.

W 1894 zbudowano kolej z Bielska Podlaskiego do Hajnówki. Zbudowano dworzec (okolice obecnego osiedla Parkowa) i dwie gajówki. Kolej biegła dzisiaj

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

ul. Parkową. W latach 1891-93 czynny był pierwszy tartak. Ok. 1900 r. zbudowano drogę z Bielska Podlaskiego do [Białowieży](#). W 1897 r. doprowadzono [linię kolejową do Białowieży](#), w Hajnówce zbudowano drewniany dworzec kolejowy.

Po wybuchu I wojny światowej część ludności została ewakuowana w głąb Rosji przez wycofujące się z tych terenów w 1915 r. wojska rosyjskie. Większość z nich nie powróciła. Rosjanie spalili dworzec kolejowy i straż hajnowską.

W 1915 roku Hajnówkę zajęli Niemcy i przystąpili do eksploatacji Puszczy Białowieskiej. Już w tym samym roku uruchomiono trak na platformie wagonu. W Hajnówce zbudowali dwa tartaki, fabrykę suchej destylacji drewna, sieć leśnych kolejek wąskotorowych i parowozownię z warsztatami naprawczymi. Na miejscu Straży Hajnowskiej wybudowano fabrykę suchej destylacji drewna, kotłownię warsztaty mechaniczne, siłownię i stację pomp.

Władze polskie przejęły Hajnówkę w końcu lutego 1919 r. Osada liczyła wówczas 118 mieszkańców. Zakłady Drzewne Lasów Państwowych zwane tartakiem rozpoczęły produkcję w 1921r. Tartak zajmował 70 ha powierzchni, był poprzecinany siecią kolejek wąskotorowych. W 1934 r. utworzono gminę Hajnówka do której należało 30 wsi. W roku 1938 Zakłady Drzewne zatrudniały ponad 1500 osób i były największym pracodawcą w województwie. W związku z napływem ludności rozwinął się handel. Centrum osady stanowiła w tych czasach ul. Targowa (obecnie ul. Ks. I. Wierobieja). Ulica Lipowa - najstarsza dzielnica Hajnówki została wybrukowana i rozbudowana w kierunku wsi [Lipiny](#) w roku 1932. Przy obecnej ulicy 3-go Maja zbudowano szereg domów, kuźnię, Szkołę Przemysłu Drzewnego, kino, kościół, biuro Zakładów Drzewnych, Kasę Chorych, Szkołę Podstawową nr 1 (obecnie filia Politechniki Białostockiej), założono cmentarz. Ulicę przecinały trzy linie kolejowe. Ulica Piłsudskiego w tych czasach zwana Tartaczną powstała na trybie leśnej łączącej fabrykę Terebentchen z Majdanem. W 1935 r. Zakłady Drzewne zbudowały Dom Leśnika w którym była biblioteka, kino, radio, czasopisma i orkiestra dęta.

We wrześniu 1939 r. Hajnówka liczyła 17 tys. mieszkańców. W okresie okupacji sowieckiej przestały działać wszystkie organizacje społeczne i polityczne.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

Wymieniono personel kierowniczy instytucji i zakładów pracy, w których wprowadzono zarząd państwowy i zwiększono zatrudnienie. W szkołach podstawowych poza szkołą nr 3 (na Placówce), wprowadzono naukę w języku białoruskim i rosyjskim. Szkoła Przemysłu Drzewnego działała jako szkoła rzemieślnicza. W 1940 r. wprowadzono w niej szkolenie rezerw pracy. Utworzono szkołę fabryczną do której zwerbowano czterystu uczniów, kierowano ich do pracy w głąb ZSRR. Prywatne kino "LUX" zostało upaństwowione i zamienione na klub wojskowy. W dniu 25 czerwca 1941 Hajnówkę zajął niemiecki 508 batalion 292 dywizji piechoty wspierany dwoma czołgami. Wojsko niemieckie stacjonowało w szkołach. W szkole na Placówce przez krótki okres działał szpital wojskowy. W budynku Szkoły Zawodowej działał magistrat. Żandarmeria zajmowała budynek przy ul. Warszawskiej. Policja mieściła się na ul. Wierobieja (d. Targowa, następnie Buczka). We wszystkich zakładach przemysłowych administrowali Niemcy. Polacy stanowili kadrę techniczną i fizyczną. Rzemieślnicy nadal prowadzili swoje zakłady. Utworzono zakład naprawy samochodów, którego kierownikiem był Polak. Czynna była piekarnia, kilka sklepów, zakład fotograficzny. Pracowały dwie szkoły, działał szpital.

Gdy do Hajnówki zbliżał się front, Niemcy wymontowali w zakładach cenniejsze maszyny i części z metali kolorowych. Pozostałe urządzenia niszczone. W dniu 17 lipca 1944 r. dotarły przez puszcę oddziały piechoty radzieckiej. Prowadziły one walki nad Leśną koło dzielnic Placówka i Podlasie, поблизу cmentarzy i na „Czworakach”. Niemcy wysadzili tory i dworzec kolejowy. W czasie walki spłonęły hale tartaczne i zabudowania w Fabryce Chemicznej. Walkę rozstrzygnęła radziecka artyleria raketowa nadciągająca od strony Narewki.

Prawa miejskie otrzymała Hajnówka w 1951 r.. Miasto liczy ok. 25 tysięcy mieszkańców. Powstały nowe osiedla mieszkaniowe i nowe zakłady produkcyjne. Ogółem miasto posiada dwanaście zakładów przemysłowych i ok. 280 zakładów rzemieślniczych.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

Po wojnie do chwili obecnej odbudowano zniszczone zakłady, przebudowano większość ulic, postawiono osiem szkół, cztery kościoły różnych wyznań, dom kultury, dwa szpitale, przychodnię rejonową, stację uzdatniania wody, basen pływacki a także wprowadzono komunikację miejską.

7.2. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie miasta Hajnówka znajduje się jeden obiekt zabytkowy objęty ochroną prawną wynikającą z ujęcia go w rejestrze zabytków województwa podlaskiego, prowadzonym przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1	ul. 3-go Maja 16	kościół murowany, parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Stanisława Biskupa	1957 – 1966 r.	A-692 z dn. 1.02.1998 r.

7.3. Zabytki w miejskiej ewidencji zabytków

Miejska ewidencja zabytków miasta Hajnówka, poza zabytkiem wpisanym do rejestru zabytków, obejmuje także obiekty nierejestrowe. Są to:

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie
1.	ul. Batorego 38	dom drewniany	początek XX w.
2.	ul. Kosidłów 1	dom drewniany	4 ćwierć XIX w.
3.	ul. Kosidłów 2	dom drewniany	4 ćwierć XIX w.
4.	ul. Kosidłów 3	dom drewniany	koniec XIX w.
5.	ul. Kosidłów 4	dom drewniany	koniec XIX w.
6.	ul. Kosidłów 6	dom drewniany	początek XX w.
7.	ul. Kosidłów 9	dom drewniany	koniec XIX w.
8.	ul. Kosidłów 11	dom drewniany	początek XX w.
9.	ul. Kosidłów 12	dom drewniany	początek XX w.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

10.	ul. Kraszewskiego 1/3	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
11.	ul. Kraszewskiego 2/4	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
12.	ul. Kraszewskiego 5/7	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
13.	ul. Kraszewskiego 6/8	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
14.	ul. Kraszewskiego 9/11	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
15.	ul. Kraszewskiego 10/12	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
16.	ul. Kraszewskiego 13/15	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
17.	ul. Lipowa 1	kuźnia murowana, ob. warsztat z częścią mieszkalną oraz muzealną	1938 r.
18.	ul. Łagodna	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej (?) oraz 1920 r.	lata 20-te XX w.
19.	ul. 3-go Maja 16	kościół murowany, parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Stanisława Biskupa	1957 – 1966 r.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

20.	ul. 3-go Maja 48	dom drewniany, ob. budynek Szkoły Podstawowej	1934-1935 r.
21.	ul. 3 Maja 51	budynek murowany, ob. usługowy	lata 30-te XX w.
22.	ul. 3-go Maja	cmentarz parafii rzymsko-katolickiej p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego	1932 r.
23.	ul. 3-go Maja	cmentarz przykościelny	1923 r.
24.	ul. 3-go Maja	cmentarz żołnierzy Armii Radzieckiej	1944 r.
25.	ul. 3 Maja	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1915-1919 r. (lata zajęcia Hajnówki przez władze niemieckie)
26.	ul. Mostowa	cmentarz przycerkiewny	początek XX w.
27.	ul. Piłsudskiego 2	budynek murowany łaźni, ob. biurowy	1937 r.
28.	ul. Piłsudskiego 5	budynek „Domu Leśnika”, drewniany, ob. budynek handlowy	1935 r.
29.	ul. Piłsudskiego 19/21	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
30.	ul. Piłsudskiego 23/25	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
31.	ul. Piłsudskiego 27/29	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
32.	ul. Piłsudskiego 31/33	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
33.	ul. Piłsudskiego 42	dom drewniany	początek XX w.
34.	ul. Prusa 1/3	dom drewniany w zespole	1934 r.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

		Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	
35.	ul. Prusa 2/4	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
36.	ul. Prusa 5/7	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
37.	ul. Prusa 6/8	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
38.	ul. Prusa 9/11	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
39.	ul. Prusa 10/12	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
40.	ul. Prusa 14/16	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
41.	ul. Sienkiewicza 9/11	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
42.	ul. Sienkiewicza 13/15	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
43.	ul. Sienkiewicza 14/16	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów	1934 r.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

		Przemysłu Drzewnego	
44.	ul. Sienkiewicza 17/19	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
45.	ul. Sienkiewicza 18/20	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
46.	ul. Sienkiewicza 21/23	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
47.	ul. Sienkiewicza 22/24	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
48.	ul. Sienkiewicza 26/28	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
49.	ul. ks. I. Wierobieja 10	budynek mieszkalny, drewniany, ob. handlowo - mieszkalny	początek XX w.
50.	ul. ks. I. Wierobieja 12	dom drewniany	początek XX w.
51.	ul. ks. I. Wierobieja 15a	budynek mieszkalny, drewniany, ob. handlowy	początek XX w.
52.	ul. ks. I. Wierobieja 22	budynek mieszkalny, murowano- drewniany, ob. handlowy	początek XX w.
53.	ul. ks. I. Wierobieja 26	dom drewniany	początek XX w.
54.	ul. ks. I. Wierobieja 34	dom murowany	początek XX w.
55.	ul. Żeromskiego 2/4	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów	1934 r.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

		Przemysłu Drzewnego	
56.	ul. Żeromskiego 17/19	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
57.	ul. Żeromskiego 21/23	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
58.	ul. Żeromskiego 25/27	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.
59.	ul. Żeromskiego 29/31	dom drewniany w zespole Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego	1934 r.

7.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie miasta Hajnówka odkrytych zostało dotychczas dwanaście stanowisk archeologicznych. Pochodzą one z różnych epok, począwszy od epoki kamienia po późne średniowiecze i okres nowożytny. Są to:

Lp.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Nr stan. na obszarze	Nr obszaru AZP	Nr geod. działki	Funkcja i chronologia
1	Hajnówka	3	18	45-91	1142	1/ ślad osadnictwa, epoka brązu 2/ ślad osadnictwa, OWR 3/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze – okres nowożytny 4/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
2	Hajnówka	4	1	45-90	150/5	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, późne

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

						średniowiecze 3/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze – okres nowożytny
3	Hajnówka	5	2	45-90	150/4	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia – epoka brązu 2/ osada, XVI – XVII w.
4	Hajnówka	6	1	46-90	163	osada, okres nowożytny (XVI – XIX w.)
5	Hajnówka	7	2	46-90	167	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze – okres nowożytny 2/ osada, okres nowożytny
6	Hajnówka	8	3	46-90	392/2 393	ślad osadnictwa, okres nowożytny (XVII – XIX w.)
7	Hajnówka	9	4	46-90	386 387	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
8	Hajnówka	10	5	46-90	382 383	1/ ślad osadnictwa, okres nowożytny 2/ ślad osadnictwa, okres starożytny
9	Hajnówka	11	6	46-90	378/1 378/2 379/2	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia (neolit) 2/ cmentarzysko ze stelami, średniowiecze – okres nowożytny 3/ ślad osadnictwa, okres starożytny
10	Hajnówka	12	16	46-90	438/2 439	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze – okres nowożytny
11	Hajnówka	13	17	46-90	190/1	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
12	Hajnówka	14	24	46-90	59	osada, okres nowożytny

8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA HAJNÓWKA

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych i częściowej waloryzacji zabytków nieruchomych wykonanej podczas sporządzania miejskiej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie miasta Hajnówka przeważają zabytki budownictwa drewnianego, mieszkalnego. Wśród ujętych w miejskiej ewidencji zabytków większość stanowią obiekty o częściowo zatartych cechach zabytkowych. Niestety, procesy modernizacji przebiegające ze znacznym nasileniem w ciągu ostatnich dwudziestu lat, w znacznym stopniu szkodzą obiektom architektonicznym. Należy tu wymienić niefachowo prowadzone modernizacje i remonty – rozbudowy zmieniające bryłę budynku, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, często powiązana ze zmianą kształtu otworów, zmiany pokrycia dachów. Uszczerbek pod tym względem jest tym większy, iż właśnie charakterystyczne drewniane budownictwo stanowi o odrębności kulturowej tego regionu.

Obiekty sakralne zachowane są w dobrym stanie, na bieżąco remontowane, zaś wszelkie działania przy zabytkach są uzgadniane i akceptowane przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA MIEJSKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

Główne, długoterminowe cele polityki miejskiej, związane z ochroną zabytków to:

1. Planowe i konsekwentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków;
2. Racjonalne wykorzystanie miejskich funduszy na prace ratownicze, konserwatorskie i dokumentacyjne;
3. Powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju gospodarczego oraz polityką przestrzenną miasta;

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

4. Wpieranie projektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych;
5. Powstrzymanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania;
6. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
8. Realizacja przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
9. Prowadzenie działań informacyjnych, popularyzacyjnych i edukacyjnych związanych z promocją zabytków miasta i walorów krajobrazu kulturowego

9.1 Założenia programowe Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka:

- 1) włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań Rady Miejskiej Hajnówka;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami w sytuacjach przewidzianych prawem;
- 3) rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- 6) tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewnienia ich opieki.

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

9.2. Zadania i kierunki działań Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka:

9.2.1. Działania w zakresie odnowy zabytków:

- pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków będących własnością miasta Hajnówka;
- informowanie innych właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków;
- sprawowanie opieki nad dawnymi cmentarzami wojennymi poprzez usuwanie roślinności zielonej oraz samosiewek drzew, oznakowanie obiektów, upowszechnianie wiedzy na ich temat wśród mieszkańców miasta, zwłaszcza dzieci i młodzieży szkolnej. Zwracanie szczególnej uwagi na obowiązek otaczania opieką miejsc grzebalnych, niezależnie od pochodzenia i wyznania osób tam spoczywających.

9.2.2. Określenie zasad udostępniania zabytków w celach turystycznych

- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych zasad udostępniania w celach turystycznych;
- oznakowanie obiektów udostępnianych w celach turystycznych;
- opracowanie tablic informacyjnych umieszczonych na zewnątrz obiektów, zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie;
- upowszechniania wśród mieszkańców prowadzących działalność turystyczną i agroturystyczną zasad włączania obiektów historycznych do oferty turystycznej regionu oraz przygotowywania obiektów zabytkowych na cele turystyczne.

9.2.3. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w jednostkach prowadzonych przez miasto;
- publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej, w materiałach promocyjnych oraz na stronie internetowej miasta.

10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI MIEJSKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku wraz z późniejszymi zmianami nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek prowadzenie ewidencji zabytków (Dz.U. Nr 162, poz. 1568; art. 22, poz. 4 oraz Dz.U. Nr 124, poz. 1305 z 2004 r., art. 8, 12). W/w *Ustawa* określa rodzaj zabytków nieruchomych podlegających ochronie, bez względu na obecny stan zachowania.

Art. 6. 1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,*
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) dziełami architektury i budownictwa,*
- d) dziełami budownictwa obronnego,*
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) cmentarzami,*
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

Zakres prac nad gminną ewidencją zabytków określa art. 22 Ustawy:

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

Art. 22. 2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27.07.2011r. sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz.U. Nr 165, poz.987), precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Zgodnie z art. 21 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, podstawą sporządzenia programu opieki nad zabytkami jest miejska ewidencja zabytków. Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na burmistrzu miasta (art. 22 ust. 4 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzona jest ewidencja zabytków miasta Hajnówka. Ewidencja zabytków prowadzona w formie zbioru kart adresowych. Ewidencja obejmuje zabytki

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

nieruchome historyczne oraz zabytki nieruchome archeologiczne. Dla zabytków nieruchomych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres, krótka charakterystyka funkcji wraz z dokumentacją fotograficzną.

Aktualizacja i uzupełnianie ewidencji zabytków polega na:

- dokonaniu przeglądu w terenie z częstotliwością raz do roku obiektów figurujących w miejskiej ewidencji zabytków w celu weryfikacji obiektów pod kątem stanu estetycznego;
- wykonaniu dokumentacji fotograficznej w razie zmiany stanu zachowania obiektu zabytkowego;
- uzupełnieniu kart adresowych miejskiej ewidencji zabytków o uzyskane w trakcie przeglądu dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną;
- w przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo przedstawiciela Urzędu Ochrony Zabytków lub innego specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Określenie stanów technicznych obiektów polega na:

- nawiązaniu współpracy z organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego obiektów zinwentaryzowanych w miejskiej ewidencji zabytków;
- naniesieniu wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do miejskiej ewidencji zabytków;
- określeniu niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów, określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia.

Bieżąca aktualizacja miejskiej ewidencji zabytków polega na:

- wprowadzaniu do miejskiej ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów;

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W budżecie miasta Hajnówka, dla budynków komunalnych corocznie zaplanowane są środki przeznaczone na przyznanie dotacji celowych na działania

MIEJSKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

NA LATA 2012 - 2015

w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji, a także w sferze podtrzymywania tradycji, pielęgnowania oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej.

Dotacje te udzielane na mocy uchwał Rady Miejskiej Hajnówka.

12. ZASADY OCENY REALIZACJI MIEJSKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA HAJNÓWKA

Realizacja programu poddana zostanie ocenie Rady Miasta Hajnówka po upływie dwóch lat od jego uchwalenia. Z realizacji Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami, Burmistrz Hajnówki sporządzi w roku 2013 i 2015 sprawozdania, które zostaną przedstawione Radzie Miasta Hajnówka. W roku 2015 podjęte zostaną prace nad przygotowaniem i przyjęcia w roku 2015 Miejskiego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Hajnówka na lata 2016-2020.